

Måndagen den 21 novemberMåndagen den
21 november 1977

Kl. 15.00

*Meddelande om
interpellationssvar*

Förhandlingarna leddes av andre vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

*Om skogsbrukets
anpassning till
rekreations-
intressena***§ 2 Meddelande om interpellationssvar***1977/78:54 om åtgärder för att förbättra sysselsättningen i Norrtälje*

Arbetsmarknadsministern PER AHLMARK:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. 1 § får jag meddela att Åke Wictorssons interpellation om åtgärder för att förbättra sysselsättningen i Norrtälje kommer att besvaras senare under höstrikdagen, eftersom den till viss del berör frågor som f. n. är under behandling.

§ 3 Om skogsbrukets anpassning till rekreationsintressena

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att besvara Åke Wictorssons (s) den 28 oktober anmälda interpellation, 1977/78:58, och anförde:

Herr talman! Åke Wictorsson har frågat mig om jag anser att skogsbruket bör tåla en sådan anpassning till rekreationsintresset som följer av den fysiska riksplaneringen och om jag anser att åtgärder bör vidtas lagstiftningsvägen, om inte rekreationssynpunkterna beaktas av skogsbruket.

Inom ramen för den fysiska riksplaneringen har naturvårdsverket redovisat ett stort antal områden av riksintresse för det rörliga friluftslivet och för den vetenskapliga naturvården. Dessa områden representerar ett stort antal naturtyper, som kräver varierande grader av skydd för att naturvårds- och rekreationsintressena skall tillgodoses. Kommunerna och länsstyrelserna har under den fysiska riksplaneringens s. k. planeringskede haft att ta ställning till vilka regler som bör gälla för bl. a. dessa områden. Regering och riksdag har angett riktlinjer för arbetet under planeringsskedet, som bl. a. innebär dels att större krav än tidigare bör ställas på hushållning med landets skogsresurser, dels att planeringen för skogsområden måste ske med beaktande av att också naturvårdens och friluftslivets intressen skall tillgodoses. Utgångspunkten har därvid varit att friluftsliv och rationellt skogsbruk ofta bör kunna kombineras, om riktlinjer för skogsbrukets bedrivande utarbetas i samråd mellan be-

Måndagen den
21 november 1977

*Om skogsbrukets
anpassning till
rekreations-
intressena*

rörda parter.

Genom den allmänna aktsamhetsregel som har införts i skogsvårdslagen har möjligheterna förbättrats att ställa krav på att friluftslivets intressen beaktas utan att markägaren har rätt till ersättning. Också 19 och 20 §§ naturvårdslagen kan tillgripas utan att fråga om ersättning uppstår.

Behövs ett långtgående skydd, som innebär väsentliga inskränkningar i markägarens möjligheter att bedriva ett rationellt skogsbruk, måste frågan lösas på annat sätt. Det kan då bli aktuellt att inrätta naturreservat. I sådana fall blir samhället skyldigt att ersätta markägaren för den ekonomiska skada han kan komma att lida om pågående markanvändning avsevärt försvåras.

De områden som i underlagsmaterialet för den fysiska riksplaneringen har angetts vara av riksintresse för friluftslivet omfattar en ganska stor sammanlagd areal. Av den utvärdering av den fysiska riksplaneringens planeringsskede som f. n. genomförs kommer det att framgå vilka åtgärder som berörda myndigheter på lokal, regional och central nivå anser bör vidtas för dessa områden. Härvid kommer också att belysas i vilken utsträckning och på vilket sätt konflikter om markanvändningen kan lösas med gällande lagregler.

Den utvärdering av den fysiska riksplaneringen som f. n. utförs av ett stort antal centrala verk skall redovisas till regeringen den 15 december i år. Jag är inte beredd att nu föregripa den pågående utvärderingen. Jag vill emellertid allmänt uttala att jag anser att friluftslivets intressen liksom hittills i första hand bör tillgodoses dels genom att samhället anger generella regler för hur skogsbruket skall bedrivas, dels genom att lokala överenskommelser träffas om hur skogsbruket bör beakta friluftslivets intressena. Först om det krävs särskilt betungande restriktioner för skogsbruket bör sådana lagregler tillgripas som berättigar markägaren till ersättning. Formen för att säkerställa friluftslivets intressen är snarare en fråga om hur starka restriktioner som behövs än om området i fråga har behandlats i den fysiska riksplaneringen.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min interpellation.

Svaret är allmänt hållt och säger väldigt litet om den borgerliga regeringens politik och inställning till den konflikt mellan rekreationsliv och rationellt skogsbruk som återspeglas i den fysiska riksplaneringen. "Jag är inte beredd att nu föregripa den pågående utvärderingen", säger bostadsministern om den fysiska riksplaneringen. Sedan följer ett allmänt uttalande om att bostadsministern anser att friluftslivets intressen liksom hittills skall tillgodoses genom att samhället anger generella riktlinjer för hur skogsbruket skall bedrivas och genom att lokala överenskommelser träffas om hur skogsbruket skall beakta friluftslivets intressena.

Denna senare formulering döljer såvitt jag kan förstå ett hot, och den

---

*Om skogsbrukets
anpassning till
rekreations-
intressena*

bekräftar det berättigade i den oro som låg bakom min interpellation. Svaret kan nämligen tolkas på så sätt att den borgerliga regeringen har för avsikt att slippa från sitt ansvar för ett ställningstagande i konflikten skogsbruk-friluftsliv genom att hänskjuta avgörandena till den lokala nivån, dvs. kommunerna. Med tanke på den ibland tröga och ofta starkt varierande inställningen till dessa frågor på lokal nivå liksom de bristande ekonomiska resurserna i kommunerna finns det verkligen anledning till oro inför en sådan utveckling.

Denna oro minskar ju inte genom att jordbruksministern i ett uttalande i maj har framhållit att regeringen inte har för avsikt att underlätta för kommunerna att avsätta strövområden genom att anvisa statsmedel för ändamålet.

Bakgrunden till min interpellation var den debatt som uppkom med anledning av en rapport från skogshögskolan, Rekreationsanpassat skogsbruk. Debatten har handlat om det skäligen i att skogsbruket förlorar inkomster som en följd av att den fysiska riksplaneringen aktualiserar inskränkningar i areal och restriktioner i skogsbruket till förmån för rekreation och friluftsliv. I den debatten uttalade sig också en företrädare för bostadsdepartementet. Enligt denne var det naturligtvis markägarna själva som skulle stå för de uteblivna intäkter som kunde bli följden av den fysiska riksplaneringen. Jag delar denna uppfattning. Men efter det något tama svaret på min interpellation måste jag fråga bostadsministern, om hon står bakom detta uttalande från departementet.

Min oro med anledning av svaret blir inte mindre genom att det enda "programuttalande" som kan utläsas av bostadsministerns svar är, att man eventuellt får överväga nya lagregler som berättigar markägarna till ersättning, om det krävs särskilt betungande restriktioner för skogsbruket. Det är karakteristiskt för den borgerliga regeringen att göra ett principuttalande till förmån för ägarintressena men att avstå när det gäller att uttala sig till förmån för rekreation och friluftsliv.

Herr talman! Utvecklingen av naturvården i vid bemärkelse, där rekreation och friluftsliv ingår på ett naturligt sätt, har varit en brännande politisk debattfråga under 1950-, 1960- och 1970-talen. Här har skiljelinjerna i svensk politik framträtt när det gäller diskussionerna om strandlag, naturvårdslag, skogsvårdslag och inskränkningar i privatiseringsmöjligheterna på bebyggelseområdet.

I ställningstagandena till dessa frågor har moderata samlingspartiet envetet och envist slagit vakt om den enskilda äganderätten och motarbetat förslag, som syftat till att skapa större rekreativsmöjligheter för de breda folklagren, dvs. de folkgrupper som inte med hjälp av välfyllda plånböcker kan köpa sig rätten till exklusiva fritidsområden. Centern har ofta visat en vacklande inställning i dessa frågor. Trots detta har besluten tämligen ofta kunnat fattas med bred uppslutning här i riksdagen. Jag skall inte dölja att jag uppfattat bostadsministerns tidigare personliga agerande i dessa frågor som ett stöd för denna breda uppslutning.

Genom tillkomsten av den borgerliga regeringen har läget radikalt för-

ändrats, inte minst mot bakgrunden av det starka politiska inflytande som kommit moderaterna till del. Det är därför av stort värde att få klarlagt hur regeringskompromisserna på detta område kan komma att se ut. Blir det fru Olsson eller herr Bohman som kommer att hålla i pennan? Tyvärr ger bostadsministerns svar på min interpellation ingen vägledning i detta avseende.

Jag fick, herr talman, aldrig något svar på de två frågor som jag ställt i min interpellation. Därför upprepar jag dem nu.

Delar bostadsministern uppfattningen att skogsbruket måste tåla en sådan anpassning till rekreationsintresset som följer av den fysiska riksplaneringen?

Instämmer bostadsministern i synpunkten att åtgärder måste vidtas lagstiftningsvägen, om inte rekreationssynpunkterna beaktas av skogsbruket?

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Jag kan inte underlåta att säga att jag tycker att vissa delar av Åke Wictorssons anförande lät som ett eko från valdebatten.

Jag kan inte förstå att Åke Wictorsson utgår ifrån att det alltid skall uppstå konflikt och att det inte skall gå att lösa en sådan. Jag är faktiskt av den uppfattningen att om båda parter har god vilja går det oftast att komma fram till vad jag skulle vilja kalla för sambruk.

Men naturligtvis vill jag också säga: Att äga och bruka mark och skog är ansvarsfullt, och det kräver att man tar hänsyn till andra människor, till friluftsfolk t. ex. Samtidigt kan man fordra att friluftsfolket visar förståelse för och uppskattar det mycket fina som vi har i allemansrätten.

Jag är faktiskt inte sådan pessimist som Åke Wictorsson, utan jag tror att denna fråga kan lösas. Och varför skall den inte kunna lösas på lokal nivå? Det är ju där man träffar varandra och det är där man har nära kännedom om förhållandena.

Åke Wictorsson tycker att det är ganska naturligt att jag inte vill föregripa den pågående utvärderingen av den fysiska riksplaneringen. När denna är gjord kanske jag kan ha mer att säga i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om allemansrätten

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Göthe Knutsons* (m) den 26 oktober anmälda interpellation, 1977/78:55, dels *Åke Wictorssons* (s) den 28 oktober anmälda interpellation, 1977/78:59, och anförde:

Herr talman! Göthe Knutson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder i syfte att skapa en korrekt information både åt svenska folket och åt utländska turister om de regler som gäller för allemansrätten och

därmed följande skyldigheter i umgänget med naturen i vårt land.

Åke Wictorsson har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till sådana kompletteringar av anvisningarna om aktsamhet med naturen i samband med skogsbruket att allemansrätten beträffande bärplockning skyddas bättre.

Jag besvarar de båda interpellationerna i ett sammanhang.

Den frihet som allemansrätten ger att vistas i skog och mark och där bl. a. plocka svamp och bär är av oskattbart värde. Att vi måste slå vakt om allemansrätten är därför en självklarhet. Om detta råder också allmän politisk enighet.

Fastän vi alla är överens om grundprinciperna kan tillämpningen ibland vålla problem. Umgänget med naturen kräver kunskaper och varsamhet. En fortlöpande bred information om allemansrättens innebörd är därför nödvändig. Riksdagen har också vid flera tillfällen, senast i december 1976, understrukit vikten av en effektiv och vederhäftig information om allemansrätten och om de rättigheter och skyldigheter som denna innebär.

Information om allemansrätten bedrivs av en lång rad olika organ, såväl statliga som andra. Naturvårdsverket har gett ut ett flertal skrifter om allemansrätten såväl på svenska som på flera andra språk. De ideella naturvårdsorganisationerna bedriver också en upplysningsverksamhet inom detta område. Informationen till turister sker till stor del genom kommersiella organ. Att ge utländska turister med vana vid andra regler än dem vi har en kortfattad och samtidigt korrekt information om vad den svenska allemansrätten innebär är naturligtvis inte en helt lätt uppgift. Det har tyvärr också bl. a. i en del turistbroschyrer förekommit uttalanden om allemansrättens innebörd som kunnat ge anledning till missförstånd. Det är en viktig uppgift för bl. a. Sveriges Turistråd att verka för att informationen till utlandet om allemansrätten blir korrekt. Enligt vad jag erfarit kommer man från turistrådets sida att på olika sätt arbeta för att denna information skall förbättras.

Åke Wictorsson tar i sin interpellation om allemansrätten upp de konsekvenser det moderna skogsbruket kan få för bl. a. möjligheterna till bärplockning. Det är uppenbart att besprutning med lövbekämpningsmedel innebär att allmänheten för en tid inte kan utnyttja allemansrätten till att plocka bär inom det besprutade området. Jag har inte för avsikt att här ge mig in på någon närmare diskussion om hur långt allemansrätten sträcker sig. Jag vill dock framhålla att jag inte anser det lämpligt att göra frågan om vilka regler som skall gälla för användningen av bekämpningsmedel inom skogsbruket till i första hand en fråga om tillämpningen av allemansrätten.

Formerna för användning av bekämpningsmedel, såväl inom skogsbruket som i övrigt, bör i första hand regleras genom tillämpning av lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor. Med stöd av denna lagstiftning har produktkontrollnämnden utfärdat närmare föreskrifter om olika försiktighetsåtgärder vid spridning av bekämpningsmedel över område där allmänheten fritt får färdas. Jag vill också erinra om det totalförbud mot användningen av fenoxisyror av typ 2,4,5-T som regeringen

införde i juni.

Hur åtgärder inom skogsbruket påverkar möjligheten till bärplockning är en del av den större frågan om hur skogsbruk, naturvård och friluftsliv skall avvägas mot varandra. Grundläggande regler om hur skogsmark skall utnyttjas för virkesproduktion finns i skogsvårdslagen, och dessa måste ju den enskilde skogsägaren följa. Såsom Åke Wictorsson påpekat har emellertid i lagen även skrivits in principen om ett allmänt hänsynstagande till naturvårdens krav. Närmare anvisningar om hur denna princip skall tillämpas har utfärdats av skogsstyrelsen som i denna fråga har samrått med naturvårdsverket. Det ingår också i skogsutredningens uppdrag att behandla frågan om hur naturvårdens intressen skall tillgodoses inom skogsbruket. Utredningens förslag väntas inom kort. Jag har därför inte för avsikt att f. n. ta några initiativ till förändringar av gällande anvisningar till skogsvårdslagen.

LARS LJUNGBERG (m):

Herr talman! Med anledning av att Göthe Knutson inte har möjlighet att av jordbruksministern motta svaret på interpellationen angående allemansrätten har jag blivit ombedd att göra det. Därför tackar jag nu jordbruksministern för det svar han har lämnat.

Med anledning av interpellationerna i frågan vill jag, i likhet med jordbruksministern i interpellationssvaret, konstatera att det vedertagna begreppet allemansrätt är och förblir en fin garanti för att medborgarna skall kunna, inom vissa ramar, röra sig fritt i vår vackra natur.

Samtidigt vill jag betona att allemansrätten inte på något sätt bör få inkräkta på markägarens rättighet att utnyttja sina marker eller att för sitt levebröd bedriva sina näringar, vilket på senare tid visat sig ej ha varit en självklar rättighet. Man kan som exempel nämna bonden som fått ett drygt arbete med att infånga sina kreatur på grund av en öppnad grind eller fiskaren som, när han kommer till sin brygga med båten, finner sin plats redan upptagen av en ej helt förstående fritidsskeppare.

Jag kan nämna fler exempel. I vissa områden som är hårt frekventerade av både svenska och utländska turister förekommer en tilltagande nedskräpning. Likaså hittar man alltför ofta stora brandskadade ytor på berg och skogsmark, som det tar årtionden för naturen att återställa i ursprungligt tillstånd.

Jag vill ej underskatta de åtgärder som vidtas från samhällets sida i vad gäller upplysningar om allemansrätten, men jag vill med skärpa betona vikten av en ännu mer effektiv spridning av information om vad reglerna innebär för både utländskt och svenskt fritidsfolk.

Till sist vill jag ifrågasätta om inte ett förbud mot öppen eld måste övervägas, när man för en ringa penning kan köpa en i marknaden befintlig grill.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Bakgrunden till interpellationen är den gångna sommarens debatt om allemansrättens innebörd. Den debatten har uppstått genom användningen av kemiska bekämpningsmedel inom jordbruket men kan också sägas vara en fortsättning på den debatt som tidigare ägt rum om kalhyggen och användningen av maskinella metoder över huvud taget inom skogsbruket. Man kan därför säga att debatten är en följd av att industriella skogsbruksmetoder i stordriftsform kolliderar med allmänhetens uppfattning om allemansrättens innebörd.

Den oro som allmänheten grips av i dessa frågor stillas inte med försäkringar om att de i det aktuella fallet använda bekämpningsmedlen är ofarliga från de synpunkter som produktkontrollnämndens prövning enligt lagen om hälso- och miljöfarliga produkter avscr. Detta har också i realiteten bekräftats av att regering och riksdag har förbjudit användningen av fenoxysyror av typ 2,4,5-T, vilket har skett från lämplighets- och inte farlighets synpunkt. Allt fler debattörer kräver därför att i den praktiska hanteringen större hänsyn skall tas till allemansrätten genom lokala anpassningar av dessa olika verksamheter i skogsbruket.

I min interpellation ifrågasatte jag huruvida inte skogsstyrelsens anvisningar om hänsynstagande till skogsvårdslagens bestämmelser om akt-samhet i skogsbruket från naturvårdssynpunkt kunde kompletteras med anvisningar om att sådan hänsyn också skulle kunna innefatta särskild hänsyn till allemansrätten, exempelvis när den utövas i form av bär-plockning i närheten av tätorter och vägar. Eftersom dessa anvisningar ges i rekommendationsform skulle en sådan ändring innebära en mycket liten inskränkning i användningen av nuvarande skogsbruksmetoder men ändock bidra till att minska antalet kollisionstillfällen. Jag vill hänvisa till att andra debattörer hävdar betydligt hårdare restriktioner, t. ex. i form av kommunalt veto. Jag vill inte helt avvisa sådana metoder men anser att vi i första hand bör försöka med ett ökat ansvarstagande från de enskilda skogsägarnas sida och se om vi kan lösa problemen den vägen.

Jordbruksministerns svar kan endast tolkas som ett nej till en sådan ändring, i varje fall i nuvarande läge. Och jordbruksministern hänvisar därvid till lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor. Jag har inte ifrågasatt lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga produkter. Det är självklart att den skall fortsätta att gälla. Jag är också av den uppfattningen att det finns skäl att förstärka den lagstiftningen inte minst genom en förstärkning av lekmannainflytandet i produktkontrollnämnden.

Mot denna bakgrund är det naturligt att jag inte är tillfredsställd med jordbruksministerns svar, särskilt som det inte redovisar några försök att ta upp en diskussion om det dilemma som ligger i att människorna ute i bygderna inte accepterar de beslut som fattas på central nivå i dessa frågor. Annars borde ju inte jordbruksministern vara helt främmande för detta dilemma med hänsyn till reaktionerna på beslutet om förbud mot hormoslyr.

Jordbruksministerns svar är dock litet mer sensationellt än så. Vid

Södra Sveriges Skogsägares stämma i Borås den 27 maj hävdade nämligen jordbruksministern att naturvårdsintressena i skogsbruket fortsättningsvis kommer att regleras huvudsakligen i skogsvårdslagen och genom naturvårdslagens bestämmelser om naturvårdsområden. I ett anförande i Skara den 2 september sade jordbruksministern vidare: "Flygbekämpning får därför under inga omständigheter utvecklas till en rutinmässig teknik. För skog i närheten av bebyggelse och andra attraktiva fritidsmarker bör denna teknik över huvud inte komma i fråga."

Om jordbruksministern har dessa uppfattningar, varför kan de då inte förmedlas till dem som har ansvaret för metodernas tillämpning, nämligen skogsägarna?

Varför kan inte de sanningar som förmedlas till jordbruksministerns åhörare i Borås och Skara bli utsagda från denna talarstol och i skogsstyrelsens anvisningar? Är det möjligen så, att den uppvakning som för en tid sedan skedde från skogsbrukets sida inför statsministern och jordbruksministern till förmån för det industrialiserade skogsbruket gett jordbruksministern stora skälvan inför dessa sina egna tankar?

Allemansrätten är unik för vårt land. Den fanns långt innan den enskilda äganderätten till skog vann burskap. Så länge skogsbruket bedrevs under hantverksmässiga former kunde de båda rätterna existera vid sidan av varandra utan mera påtagliga olägenheter. Det är först det industrialiserade skogsbruket som skapar konflikter. Jag är självfallet medveten om behovet av en rationell skogsproduktion och att en sådan inte kan bedrivas med gårdagens metoder. Det har vi inte råd med från landets synpunkt. Men vi har inte heller råd att föröda den unika allemansrätten. Därför måste vi försöka finna metoder som bättre än de nuvarande löser dessa konflikter.

Jag skall inte dölja min oro för vad den borgerliga regeringen kan tänkas åstadkomma på detta område. Det är visserligen riktigt som jordbruksministern påpekar att allemansrätten omfattas av samtliga partier. Men det är samtidigt lika påtagligt att försvaret för allemansrättens innebörd alltid fått drivas av socialdemokratin. Såvitt jag kan crinna mig är de enda framstötter som görs av borgerliga riksdagsmän på detta område helt koncentrerade till att plocka fram alla de avarter som allemansrätten för med sig och att kräva information om allemansrättens begränsningar. Den interpellation som behandlas samtidigt med min är ett ytterligare exempel på den verksamheten.

Mot bakgrund av detta finns det anledning att fråga jordbruksministern: Skall svaret tolkas som ett nej till jordbruksministerns tidigare uttalanden om att skogsvårdslagstiftningen skall användas för att ytterligare stärka skyddet för naturvård och därmed också allemansrätt?

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Den här frågan är naturligtvis svår att diskutera, eftersom den så ofta blir känsloladdad. Åke Wictorsson har gjort den extra känsloladdad genom att i sin interpellation göra påståenden som jag förstår

är avsedda för 1979 års valhandbok.

Åke Wictorsson talar om våldsamma strider. Var och med vem har de striderna utkämpats? Åke Wictorssons parti har ju ändå haft ett alldeles dominerande och exklusivt beslutsunderlag i mer än 40 år. Vilken tidsålder talar Åke Wictorsson om när det gäller de våldsamma striderna om allemansrätten? De citat Åke Wictorsson återgett här i dag är riktiga, och dem står jag för. Jag har också sagt att den här regeringen har för avsikt att slå vakt om allemansrätten. I och för sig trodde jag att detta skulle vara ett tillräckligt besked till Åke Wictorsson.

Självfallet har skogsbruket ett stort ansvar när det gäller att tillämpa de regler som ställts upp på sådant sätt att vederbörliga hänsyn tas till människor som utnyttjar skogsmarken till bärplockning och rekreation. Men man skall inte överdriva de arealmässigt intressanta områdena. Om vi sammanför all skogsmark som vi har i detta land och täcker den med skog med början i Skåne, kommer vi upp till norr om Östersund. Här kan vi dra en rak linje ut till Bottniska Viken. Allting söder om denna linje är täckt med skog, och det är den skogsareal vi har. Den areal som under 1976 har besprutats med kemiska medel utgör en sammanlagd yta av 500 km² eller en sjättedel av Åke Wictorssons egen kommun, Norrtälje kommun. Detta är allt som besprutats under 1976 av detta stora område jag angav.

Vi har vanligen gott om bär i landet. Den totala lingonproduktionen har exempelvis uppskattats till 250 000 ton. Av denna mängd tas kanske endast en tiondedel till vara. Det bortfall som sker till följd av besprutningar är alltså i stort sett utan betydelse från försäljningssynpunkt. Jag hoppas att Åke Wictorsson och jag skall kunna vara överens om att det inte utgör något otillåtet intrång i allemansrätten, om markägare genom besprutning fördärvar bären på sin fastighet inom detta lilla område.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jordbruksministern gör konstaterandet att jag håller på att skriva 1979 års valhandbok, speciellt sedan jag i min interpellation har påpekat att många av de beslut som fattats i riksdagen till skydd för allemansrätten har skett under våldsamma strider.

Jag tror inte, herr jordbruksminister, att man behöver skriva 1979 års valhandbok för att kunna göra detta konstaterande. Jag hänvisar bara till den debatt och de diskussioner som varit i anslutning till strandlagens tillkomst, i anslutning till den utvidgade naturvårdslagstiftningen och i anslutning till de förändrade bestämmelserna i skogsvårdslagen om skydd för naturvårdande synpunkter. Jag tror inte att jag mot den bakgrunden har anledning att revidera mitt konstaterande att de förändringar som skett under – i varje fall delvis – den tid då socialdemokratin hade majoritet kunde genomföras till priset av våldsamma strider. Då ställde den socialdemokratiska majoriteten upp till förmån för en utvidgning av skyddet för allemansrätten.

Nr 31

Måndagen den
21 november 1977

*Om allemans-
rätten*

Jag är självfallet medveten om de statistiska förhållanden som jordbruksministern redovisar. Jag vet att det finns en enorm mängd skogsbär som inte tas till vara och att den del av den totala skogsarealen som blir föremål för flygbesprutning är liten. Men detta hindrar inte att vi under föregående sommar fick en omfattande debatt i dessa frågor. Jag tror inte att vare sig jordbruksministern eller jag har glömt att delegationer kom nedresande till Stockholm och erbjöd ansvariga att förtära skogsbär som var besprutade. Från olika delar av vårt land har det redovisats betydande opinioner mot denna verksamhet. Med hänsyn till de uttalanden som gjorts dels av jordbruksministern, dels av andra företrädare för regeringen hade jag föreställt mig att jordbruksministern här i kamraren skulle kunna stå upp och vitsorda detta förhållande. Jag kan citera flera delar av herr Dahlgrens anförande som belyser det.

Jag har aldrig sagt att det är en otillåten verksamhet som bedrivs av skogsägarna – jag har tvärtom i interpellationen markerat att det inte är så. På den punkten finns det ingen anledning till ytterligare kommentarer.

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Om Åke Wictorsson anser att det här är en tillåten verksamhet och att den behövs för att vi skall kunna producera skog, vad är det då Åke Wictorsson vill med sin interpellation? Det har jag svårt att förstå.

Enligt skogsvårdslagen föreligger en skyldighet för markägare att se till att producera skog på markerna. Däremot finns det ingen skyldighet för markägaren att tillhandahålla bär på markerna. Om detta är tydligen Åke Wictorsson och jag överens. Min fråga till Åke Wictorsson är då bara: Vad är det egentligen Åke Wictorsson vill med sitt resonemang?

ÅKE WICTORSSON (S):

Herr talman! Jordbruksministern försöker i detta sammanhang spela den förföljda oskuldens roll. Jag tycker inte rollen klär honom riktigt. Eftersom det inte finns någon form av reglering av allemansrätten – och det har icke bestridits – och eftersom det som inte är reglerat i svensk lag enligt svensk lagstiftning är tillåtet, kan man formellt konstatera att skogsägarna inte gör sig skyldiga till något lagöverskridande i detta sammanhang. Men det är ju inte det frågan gäller. Frågan gäller: Finns det – eftersom detta förfarande uppenbarligen icke accepteras av allmänheten i berörda bygder – möjligheter att hitta framkomstvägar som leder till att vi minskar konfliktområdena? Det gäller relativt begränsade områden. Man kan t. ex. i anvisningarna till skogsvårdslagen rekommendera skogsägarna att ta hänsyn till möjligheterna till bärplockning enligt allemansrätten i speciellt utvalda orter, alltså i närheten av bebyggelse och i närheten av vägar. Det är detta diskussionen gäller.

Av jordbruksministerns inlägg hittills förstår jag att regeringen inte är beredd att medverka till en sådan utveckling, som – det vill jag betona

– har föreslagits av debattörer med betydligt större kontakt med skogsnäringens intressen än jag. Man har t. o. m. gått ännu längre. Man har pekat på behovet av lokala hänsynstaganden, inom ramen för en generell lagstiftning, till de problem som kan vara aktuella. Jag tror att det finns många exempel på sådana konflikter. Jag upplever det så, att de inte kan undvikas på annat sätt än att skogsbruket visar större förståelse för dessa synpunkter. Där får jag fortfarande ingen kommentar från Anders Dahlgren. Såvitt jag kan förstå är detta synpunkter som Anders Dahlgren förde fram så sent som i maj och även i september. Varför kan de synpunkterna inte upprepas i dag?

Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! De kan visst upprepas; jag trodde det räckte med vad jag redan har sagt, att de citat som Åke Wictorsson har gjort ur mina tal var riktiga, och dem står jag fortfarande för. Det är mycket viktigt med lokala hänsynstaganden och förståelse från skogsbruket när man använder kemiska medel. Jag har sagt att rätten inte får betraktas som en skyldighet och att hänsyn skall tas i mycket stor omfattning.

I vad sedan gäller frågan om det är möjligt att minska den kemiska hanteringen vill jag erinra Åke Wictorsson om att det var den förra regeringen som tillät användningen av kemiska medel i skogsbruket. Det var också den förra regeringen som så sent som 1975 tillät flygbesprutning. Då hörde jag inte att Åke Wictorsson gav uttryck för någon rädsla för att allemansrätten skulle komma i kläm. Men jag vill försäkra Åke Wictorsson att en målsättning för den här regeringen är att minska de kemiska medlen över huvud taget. Det pågår ett intensivt forskningsarbete på det området. Vi har också tagit ett mycket viktigt steg på vägen genom att i år förbjuda 2,4,5-T-preparaten. Förhoppningsvis kommer forskning och utvecklingsarbete att leda till att vi hittar andra metoder och så småningom helt kommer bort från användningen av kemiska medel.

Ett bättre tillfälle att diskutera den här frågan får vi när skogsutredningen har avlämnat sitt betänkande. Då vet vi hurdant tillståndet i den svenska skogen är och har ett bättre sakunderlag för diskussionen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om Interamerikanska utvecklingsbankens (IDB) utlåningspolitik

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara *Per Gahrtons* (fp) den 14 oktober anmälda interpellation, 1977/78:46, och anförde:

Herr talman! Per Gahrton har frågat mig på vilket sätt regeringen under förhandlingarna om IDB-medlemskapet ytterligare har analyserat de ak-

Nr 31

**Måndagen den
21 november 1977**

Om Interamerikanska utvecklingsbankens (IDB) utlåningspolitik

Måndagen den
21 november 1977

*Om Interamerikan-
ska utvecklingsban-
kens (IDB) utlå-
ningspolitik*

tuella omständigheterna och värderat de tecken på positiva förändringar i IDB:s politik som återopas i propositionen (1976/77:83).

Under förhandlingsskedet har ytterligare uppgifter om bankens politik insamlats. I instruktionen för förhandlaren, vår ambassadör i Washington, sades det: "Under förhandlingsskedet bör beskickningen insamla sådana uppgifter från banken som kan bidra till den analys och värdering som regeringen enligt näringsutskottets betänkande (s. 9) förutsätts göra under förhandlingsskedet."

Bland de dokument som sålunda har insamlats och studerats är bankens årsrapport för 1976 tillsammans med de uttalanden som gjordes vid bankens årsmöte samt dokument som är styrande för bankens långsiktiga policy och interna bankdokument över planerad verksamhet. Dessutom har samtal förts med representanter för banken och för vissa medlemsländer.

Under riksdagsbehandlingen av propositionen med förslag till exportfrämjande åtgärder avseende u-länder togs särskilt upp frågan om bankens satsning på de minst utvecklade länderna och på den sociala infrastrukturen, till vilken räknas vatten- och avloppssystem, stadsutveckling, sjuk- och hälsovård m. m. Bankens policy att öka insatserna i denna riktning bekräftas ytterligare i det material som vi samlat in.

Jag skall belysa detta. Av den totala utlåningen 1976 på totalt 1 528 miljoner dollar eller ungefär 7,4 miljarder kronor gick som bekant 38 % till de 15 fattigaste länderna i regionen. Dessa länder har endast 15 % av befolkningen. De fattigaste ländernas andel av lånen från fonden för särskild verksamhet, vilka lämnas på s. k. mjuka villkor, är ännu mera markerad. Av den totala utlåningen från fonden om 3,2 miljarder kronor gick mer än hälften till de fattigaste länderna. Dessa länders andel ökade år 1976 ytterligare något i jämförelse med året innan och sett över en längre period är den ökade tonvikten på de allra fattigaste länderna slående. Från 1970 till 1976 har andelen ökat från omkring 20 till 56 % av den totala utlåningen. Utlåningen per capita till de fattigaste länderna är drygt sju gånger större än till de rikare länderna. Denna inriktning förstärks ytterligare i planerna för 1977 då 65 % av lånen från fonden för särskild verksamhet avses gå till de 15 fattigaste länderna.

De tre största latinamerikanska medlemsländernas, Argentinas, Brasiliens och Mexicos, bidrag år 1976 till fonden för särskild verksamhet var större än de lån de erhöll från fonden. De har alltså blivit nettobidragsgivare till fonden.

Av lånen år 1976 gick 28 % eller drygt 2 miljarder kronor i lån till jordbruk i linje med bankens allmänna målsättning att särskilt stödja landsbygdsutveckling. För innevarande planeringsperiod är målsättningen 20–30 %. För social infrastruktur gick 16 % eller 1,2 miljarder kronor. Målet för perioden 1975–1978 är 15–25 %. Detta bekräftar bankens uttalade policy att stödja projekt som kommer de fattigaste befolkningslagren till godo.

Av den totala utlåningen från IDB, Världsbanken och IDA till IDB:s

medlemsländer i Latinamerika under tolv månadersperioden juni 1976 till juli 1977 svarade IDB för 43 %, Världsbanken svarade för 55 % och IDA för resterande 2 %. Fördelningen mellan ländergrupper visar att IDB lånar jämförelsevis mer till de fattigare länderna.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Jag tackar handelsministern för svaret. Jag kan inte påstå att jag är särskilt nöjd med det.

Den 1 juni i år beslöt riksdagen med knapp majoritet att ge regeringen bemyndigande att gå in i IDB, och riksdagen anslog också vissa medel för det ändamålet.

Debatten hade varit hård och kritiken skarp också inom ett par av regeringspartierna. Längre var det ovisst om regeringen skulle kunna få majoritet för sin linje i riksdagen. Det lyckades bara genom att beslutet i den form som näringsutskottet gav det i sin skrivning var kringgärdat av vissa reservationer. Utskottet förutsatte "att regeringen under förhandlingsskedet ytterligare analyserar de aktuella omständigheterna och värderar de tecken på positiva förändringar i IDB:s politik som åberopas i propositionen".

Vi var väl en del som tvivlade på handelsministerns förmåga – och kanske t. o. m. på hans vilja – att genomföra sådana analyser på ett försättningslöst sätt. Men en strategisk grupp här i riksdagen tog denna och liknande utfästelser som utgångspunkt för att trots ett deklarerat principmotstånd mot IDB ändå i voteringen stödja propositionen. En av den gruppens företrädare gjorde följande tolkning:

"Utskottet efterlyser mer påtagliga bevis för förändringar i bankens verksamhet och nya fakta i målet för att Sverige skall kunna ändra ståndpunkt och ta steget in i ett medlemskap i IDB."

Det var alltså med utgångspunkt i en sådan tolkning som en strategisk grupp röstade för propositionen i stället för mot, och därför gick propositionen igenom.

Mot den här bakgrunden är det ganska naturligt att man nu begär besked om vilka nya analyser som skett under förhandlingarna efter riksdagsbeslutet.

Handelsministern hänvisar nu till två dokument som går att spåra – IDB:s årsrapport för 1976 och uttalanden vid bankens årsmöte i år.

Riksdagsbeslutet togs alltså den 1 juni. IDB:s årsrapport för 1976 är daterad den 24 mars 1977, nästan två och en halv månad före riksdagsbeslutet. Bankens årsmöte avhölls i maj 1977, alltså också det före riksdagsbeslutet.

Mot den bakgrunden kan man knappast beteckna de uppgifter som handelsministern nu kommer med som särskilt nya eller fräscha. I sin huvuddel var de kända redan när riksdagsbeslutet fattades. Nu försöker alltså handelsministern få dessa i huvudsak välkända siffror att se ut som ett bevis på att IDB genomgår en avgörande förändring.

Handelsministern hävdar att utlåningen till de fattigaste länderna ökar.

Måndagen den
21 november 1977

---

*Om Interamerikan-
ska utvecklingsban-
kens (IDB) utlå-
ningspolitik*

Detta är ett diskutabelt debattgrepp. Näringsutskottet krävde i och för sig inte att IDB skulle ändra sig, så att de fattigaste länderna skulle få en större andel av IDB-medlen, och inte heller att Sverige skulle verka för detta. Det var inte så man formulerade sig, utan man skrev att det gällde strävanden till social och ekonomisk utveckling samt till ökad demokrati i Latinamerika och att dessa frågor skulle få stöd av banken. Det är inte säkert att det är detsamma som stöd till de fattigaste länderna. Haiti t. ex. är ett mycket fattigt land i Latinamerika, men IDB-lånen till diktaturen i Port-au-Prince utgör inte precis något bidrag till vare sig demokrati eller social utveckling. Argentina är ett ganska rikt land i Latinamerika men också en av de absolut värsta och mest motbjudande regimerna, men Argentina får ständigt ökade IDB-lån – på andra plats 1976 efter Brasilien. Det är alltså mycket mera komplicerat att stödja social och ekonomisk utveckling och inte minst att stödja demokrati än att satsa en ökad andel på de fattiga länderna.

Nu är det inte så konstigt, med tanke på IDB:s uppbyggnad, styrformer och ideologi, att banken agerar som den gör. Vid majmötet deklarerade bankens president Ortix Mena: "Jag skulle vilja understryka vikten av att upprätthålla bilden av banken som en institution i vilken de fattade besluten uteslutande tar hänsyn av teknisk karaktär." Det finns alltså enligt bankens presidents uppfattning inga utrymmen för politiska hänsynstaganden av den art som näringsutskottet efterlyste när man krävde en policy som skulle stödja social och ekonomisk utveckling samt ökad demokrati i Latinamerika.

Nu gör handelsministern ett ganska stort nummer av att banken säger sig vilja stödja landsbygdsutvecklingen. Det är i och för sig riktigt att banken säger sig vilja göra det, men de siffror som handelsministern här redovisar antyder knappast någon ökad vilja till stöd åt landsbygdsutvecklingen. Lånen för jordbruksprojekt var 28 % 1976, och enligt handelsministerns egna uppgifter planerar man att de skall utgöra 20–30 % inom den närmaste framtiden, men på social infrastruktur var det 16 % och det skall bli 15–25 %, alltså ingen ökning utan snarast en stagnation.

Herr talman! Sakfrågorna kring IDB har varit föremål för en stor debatt här i riksdagen för inte så länge sedan. Min interpellation gäller inte den frågan. Vi hade en votering, och den linje jag stödde förlorade i voteringen. Det handlar i stället om förhållanden som är viktiga för förtroendet för den svenska demokratin. Handelsministern lyckades med nöd och näppe, med benäget bistånd av några formuleringar i näringsutskottets betänkande, få en knapp majoritet bakom sin proposition om IDB-medlemskap. I näringsutskottets betänkande utlovas förnyade analyser och värderingar av IDB:s policy mot bakgrund av vissa klara principiella ställningstaganden som man i betänkandet gör till förmån för social och ekonomisk utveckling samt ökad demokrati i Latinamerika. Man kunde då ha väntat sig en genomgripande analys från handelsdepartementet, kanske en fyllig skrift som redovisat nya fakta och i detalj klarlagt hur man gått till väga under förhandlingen. Men ingenting har

publicerats förrän i dagens interpellationssvar, som i sanning är ett magert aktstycke. Det heter i näringsutskottets betänkande att Sverige inför framtiden som medlem skall aktivt verka för förändringar av bankens institutionella former och utlåningspolitik. Mot bakgrund av det sätt på vilket man – som det enligt min mening här tycks framgå – har skött den hittillsvarande förnyade analysen känner jag en viss oro för hur detta bud från näringsutskottet skall genomföras.

Jag vill sålunda fråga handelsministern: På vilket sätt planerar handelsministern att inför framtiden med Sverige som medlem i IDB uppfylla den del av näringsutskottets krav som gäller att man aktivt skall verka för förändringar av bankens institutionella former och utlåningspolitik?

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Herr Gahrton är inte nöjd med det material som har redovisats. Han säger t. ex. att bankens årsrapport var känd redan i samband med riksdagens beslut i våras. Det är riktigt, och jag har inte på något sätt låtsats som om förhållandet varit något annat. Som herr Gahrton kan se i mitt interpellationssvar har jag också, när jag hänvisat till siffror och annat ur bankens årsrapport, skrivit att det "som bekant" är på det ena eller andra viset. Jag har således haft alldeles klart för mig att bankens årsrapport var känd innan riksdagsdebatten ägde rum.

Anledningen till att jag hänvisar till rapporten i interpellationssvaret är – som också framgår av svaret – att den har studerats "tillsammans med" de uttalanden som gjorts vid bankens årsmöte och "tillsammans med" de olika dokument som är styrande för bankens långsiktiga policy samt interna bankdokument över planerad verksamhet. Dessutom hänvisar jag i sammanhanget till att samtal har förts med representanter för banken och vissa medlemsländer.

Årsrapporten, om den nu var en huvudpoäng i herr Gahrtons anförande, är således nämnd bara som ett grundläggande dokument som ansetts rimligt att ha som utgångspunkt för de fortsatta undersökningar vi har gjort. De slutsatser vi därvid kommit fram till – jag säger vi därför att det, som herr Gahrton vet, inte bara är enskilda regeringsmedlemmar som fattar beslut, utan det är ett kollegium – är de som jag har redovisat, och dessa slutsatser har också föranlett regeringen att skriva på det förhandlingsresultat som har uppnåtts via vår ambassad i Washington.

Jag vill i sammanhanget säga till herr Gahrton att vi under de diskussioner vi haft tillfälle att föra, exempelvis med representanter för den amerikanska regeringen och för regionala medlemsländer, icke har mött någon kritik av det våldsamma slag som herr Gahrton ägnade sig åt i våras. Då var det enligt herr Gahrton något alldeles förödande hur ruskig den här banken var, liksom tanken på att Sverige skulle vara med i den. Men sådan kritik har vi inte mött någonstans under våra förhandlingar, och vi har inte heller mött den i u-landsvärlden eller inom FN. Ingenstans har man dragit slutsatser av det slag som herr Gahrton gjort. Vi har därför tyckt oss på goda grunder kunna fullfölja den tanke

Måndagen den
21 november 1977

*Om Interamerikan-
ska utvecklingsban-
kens (IDB) utlå-
ningspolitik*

som presenterades i propositionen.

Herr Gahrton är irriterad över att vi inte redan nu för riksdagen har redovisat någon sorts rapport om förhandlingsresultatet och om hur förhandlingarna har bedrivits. Då vill jag säga att vi har tänkt att i samband med budgetpropositionen begagna tillfället att göra en sådan redovisning. Naturligtvis är det tänkbart att en annan redovisningsmetod hade varit bättre. Jag är därför tacksam för att herr Gahrton har ställt den här frågan, eftersom den givit ett naturligt tillfälle att ta upp ärendet. Det hade rent konstitutionellt kanske varit långsökt att författa en skrivelse till riksdagen eller någonting sådant, och det är ju f. ö. ett sällan använt sätt att kommunicera på.

Sedan frågar herr Gahrton hur vi fortsättningsvis skall kunna påverka andra medlemsländer, och jag tycker att det är bra att han tar upp den frågan. Om det hade blivit som herr Gahrton ville och vi hade ställt oss utanför IDB, hade vi ju inte haft någon möjlighet alls att påverka utvecklingen härvidlag. Nu har vi den möjligheten, och vi får naturligtvis försöka påverka utformningen av bankens politik i samband med de olika diskussioner som förs inom banken och begagna oss av det kontaktnät som finns. Självfallet måste detta ske i medvetande om att Sverige inte är ett land som dominerar eller som kommer att ha ett avgörande inflytande på de beslut som fattas, men vi har ändå möjlighet till påverkan på något sätt.

I det här sammanhanget har jag noterat vad herr Gahrton skrivit i en artikel som visserligen gäller en något annorlunda fråga, men som ändå är relevant. Artikeln tar upp frågan om huruvida Sverige skall vara med och spela fotboll i VM i Argentina. Jag understryker att de här frågorna inte precis är desamma, men herr Gahrton anlägger i artikeln en mycket principiell syn och kommer med alla möjliga generaliseringar om bojkotter och deras verkan. Och jag noterar den slutsats som herr Gahrton drar i artikeln, nämligen att vi visst skall spela fotboll – det håller jag med om – och alltså begagna oss av tillfället att åka till Argentina och påverka, trots att vi har så litet inflytande. Herr Gahrton hade olika idéer om hur fotbollsspelarna skulle kunna påverka utvecklingen när de kom till Buenos Aires. Men jag antar att herr Gahrton har klart för sig att de inte kommer att ha något avgörande inflytande.

Jag anser att det här är ett fall där man på samma sätt kan försöka att genom de olika kanaler som finns göra sin röst hörd för att på det viset åstadkomma en bättre värld.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Som lär framgå av riksdagsprotokollet var mina invändningar i våras mot IDB endast till en del grundade på de argument som näringsutskottet framförde. Jag hade en hel rad andra synpunkter som gällde principerna om frihandel och den svenska handelspolitiken över lag, IDB:s bundna finansiering av sina projekt samt de konsekvenser som en på det sättet regionaliserad världshandel kan ha för framtiden.

Det finns alltså många andra argument att redovisa om man vill föra en sakdebatt.

Nu var det i och för sig inte sakdebatten som var det väsentliga här utan att man från regeringens sida i en strategiskt intressant fråga lyckades få majoritet genom att utlova vissa specificerade nya fakta och dokument. Och när de sedan skall redovisas finner man att huvuddokumentet, det basdokument som handelsministern bygger sin redogörelse på här – det erkänner han själv – var känt flera månader innan riksdagen fattade sitt beslut. Det var således inte alls något nytt dokument.

När regeringen då skall göra det som den hållit fram för att locka över majoriteten – då går man in i någon bokhylla och plockar fram ett redan befintligt dokument, fräschar upp det och plockar ut en del siffror. Det är det jag tycker är högst tvivelaktigt i det här sammanhanget. Har det varit en så oerhört hård debatt och har man endast genom löfte om nya analyser lyckats skapa en majoritet, så måste man ändå besvära sig med att göra en verkligt ny utvärdering och plocka fram nya fakta. Man kan inte bara bygga på de fakta som redan var kända och som i sig själva icke var tillräckliga för att skapa en majoritet. Det sades ju klart ifrån av den ifrågavarande gruppen att det befintliga materialet var otillräckligt men att man litade på att det skulle komma fram nytt material.

Det är detta som är huvudfrågan. Jag hoppas verkligen att det blir en mycket fyllig redogörelse i budgetpropositionen som kanske är mer övertygande än det här interpellationssvaret.

Handelsministern säger nu också – vilket kan ha ett visst intresse – att han inte har mött någon kritik mot IDB under de förhandlingar som skett. I och för sig är det kanske inte så konstigt att man, om man förhandlar med en viss institution, inte möter så fruktansvärt mycket kritik från institutionens representanter mot institutionen i fråga – det förefaller ganska naturligt om det är på det sättet.

Det är emellertid ändå så, att det inom IDB förekommer mycket skarp kritik mot viktiga förhållanden just inom IDB. Om handelsministern verkligen har läst hela det material han hänvisar till i interpellationssvaret måste han veta det. I materialet från IDB:s årsmöte i år, som hölls i slutet av maj, finns nämligen bl. a. ett inlägg av Perus representant, och det är ett mycket intressant inlägg. Peru kritiserar fördelningen, utlåningspolitiken – en av de saker som näringsutskottet också pekade på – och säger att det är felaktigt att de mellanutvecklade länderna, alltså bl. a. Peru, under ett antal år fått så pass liten och minskande del av lånen. Men huvudkritiken riktar man mot en annan sak som varit uppe i den svenska debatten, nämligen USA:s inflytande. I ett flera sidor långt inlägg går Perus representant till hård attack mot det förhållandet att USA, trots att man minskar sin satsning på den särskilda fonden, bibehåller en vetorätt. Man säger: Trots att spelets regler håller på att ändras är det samma gamla förmåner och samma gamla makt som vidmakthålls. Det är alltså USA:s speciella position man syftar på,

Måndagen den
21 november 1977

*Om Interamerikan-
ska utvecklings-
bankens (IDB)
utlåningspolitik*

och den kritiseras av Peru. Och Peru är ett av de få länder i Latinamerika som har en struktur och ett samhällsskick som i viss mån närmar sig det ideal som näringsutskottet uttalat sig för.

Det kan också vara intressant att notera att ett annat lands representant, nämligen Argentinas, finner sig föranlåten att uttrycka sin stora tacksamhet mot banken för dess förståelse för Argentinas särskilda problem, som han formulerar sig.

Jag tycker ändå att detta är indicier på att någon grundläggande förändring av IDB:s allmänna uppläggning inte är på gång. Det försiggår en debatt inom IDB där en ropandes röst i öknen – Peru – för fram hård kritik. Men när det gäller uppläggningsen som helhet har den sådan karaktär att den knappast svarar mot näringsutskottets uttalande.

Huvudfrågan är alltså redovisningen av varför Sverige kan bli medlem i IDB och framför allt, i framtiden, en redovisning av hur Sverige – när vi nu trots allt har gått med i IDB – skall utnyttja de möjligheter som självfallet finns att påverka förhållandena. Jag kan konkretisera frågan för att vara mer framåtblickande och konstruktiv: Är handelsministern beredd att tänka sig att Sverige i framtiden inom IDB:s ram ansluter sig till den form av kritik som Peru uttalade vid det senaste årsmötet och på det sättet försöker skapa en majoritet för förändrade förhållanden när det gäller utlåningspolitik och institutionella ramar?

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Per Gahrton gör gällande att jag bara fräschat upp IDB:s välkända årsrapport. Men jag underströk faktiskt att det material som finns redovisat där – sifferserier m. m. över bankens utveckling genom åren – varit utgångspunkt för de granskningar som gjorts för att ge perspektiv åt allt det andra material som insamlats och utvärderats liksom åt de olika samtal som förts. Jag tycker att herr Gahrton, som många gånger är en skicklig debattör, står på väldigt skranglig grund om han skall göra den ifrågavarande formuleringen i interpellationssvaret till ett huvudnummer.

I min replik sade jag att Sverige under förhandlingsskedet inte har mött någon kritik från de olika länder vi talat med i FN och på andra håll för att vi gått med i IDB. Det gör herr Gahrton till någon sorts krumelur från min sida och säger att det inte är så märkvärdigt att man inte mött kritik av dem man förhandlar med. På nytt tycker jag det är ett skrangligt argument herr Gahrton har. Jag gjorde faktiskt inte gällande att vi inte mött kritik inom banken för att vi sökt medlemskap. Det är ganska självklart att vi inte gjort det. Jag sade att vi inte mött kritik i några andra sammanhang, i FN och bland en räkka u-landsrepresentanter som jag har talat med. Det är väl ändå en ganska intressant upplysning.

Sedan vred herr Gahrton mitt uttalande till att jag sagt att det inte fanns någon kritik av IDB att framföra. Hör och häpna, sade herr Gahrton. Perus representant har haft kritik att redovisa på årsmötet! Jag har väl

*Om Interamerikan-
ska utvecklingsbän-
kens (IDB) utlå-
ningspolitik*

inte sagt att det inte finns saker inom IDB som skulle kunna vara bättre. Jag sade att det förhållandet att Sverige har sökt medlemskap i IDB icke har mött kritik från något håll, såvitt jag förstår inte heller från Peru.

Sedan ett par ord om möjligheterna att påverka utformningen av bankens politik. Jag är glad över att herr Gahrton nu ändå ser möjligheterna till påverkan. Det måste ju hela tiden vara en avgörande fråga i detta och liknande sammanhang att man genom att vara med – alltså inte ställa sig vid sidan om – faktiskt har större möjligheter till påverkan än om man reser med raket till månen och sätter sig där, därför att man tycker att allt här på jorden är så vrångt.

Vad slutligen gäller USA:s position i IDB har ju herr Gahrton tidigare gjort gällande att USA skulle bestämma allting. Det är inte sant. USA har icke någon möjlighet att inlägga veto mot beslut som fattats rörande användningen av bankens kapital. Däremot har USA på grund av sina dominerande anslag till den särskilda fonden – alltså den fond som ger lån på mjuka villkor – möjligheter att inlägga veto. Men USA kan inte genomdriva sin egen vilja! Jag tycker att man kan resa invändningar mot att USA i den särskilda fonden har så stark ställning som fallet är. Men det måste självfallet vara ett stort bekymmer för herr Gahrton att de av honom så förkättrade regimerna i Latinamerika skulle få mer att säga till om, ifall USA inte hade denna möjlighet att inlägga veto, som USA faktiskt har gjort i något sammanhang när det gällt lån till något land som man tyckt icke respekterar de mänskliga rättigheterna i den utsträckning som de borde göra.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Det här sista var väl en konstig tur! Vad jag vill är att när vi nu trots allt är med i IDB, så skall bankens struktur vara sådan att man har en någorlunda demokratisk beslutsrätt. Och med nuvarande medlemssammansättning är det rimligt att den rätten sprids. Men det innebär inte att man flyttar besluts- eller vetorätten från USA till Argentina, Chile eller Brasilien, utan i så fall blir det en spridning där samtliga medlemsstater, inkl. Sverige, får ett rimligare inflytande. När vi nu är med i IDB skall vi naturligtvis försöka påverka besluten.

Sedan är jag inte beredd att här ta upp någon gigantisk debatt med handelsministern om Sveriges påverkansformer i världen. Jag anser att ibland skall vi vara med. Men när det gäller internationella organisationer av en mycket speciell karaktär kan man inte generellt ha den uppfattningen att man skall gå med. Och framför allt kan man inte jämföra avgörande ekonomiska relationer med en fotbollsmatch i VM. Det tycker jag är att föra ned debatten på ett ganska lågt plan.

Någon internationell kritik av särskild styrka har inte förekommit mot Sveriges agerande, sade handelsministern. Nej, det har inte framförts någon kraftigare kritik internationellt. Men det har heller aldrig någon i den svenska IDB-debatten hävdats. Vi är väl medvetna om att i ett

*Om Interamerikan-
ska utvecklingsban-
kens (IDB) utlå-
ningspolitik*

tidevarv då det finns en konflikt i nord-sydlig riktning, där alla u-länder försöker samordna sitt agerande, är de mycket sparsamma med offentlig kritik mot varandra. Detta innebär att de inte heller kritiserar Sveriges medlemskap i IDB på de politiska grundvalar på vilka den svenska debatten har förts. Det är inte det argumentet som har framkommit – i varje fall har jag aldrig fört fram det – att många u-länder riktar stark kritik mot att just Sverige blir medlem. Nej, det som är viktigt från svensk synpunkt är i stället vad den svenska kritiken säger, och vad de kritikerna har blivit utlovade av regeringen och av handelsministern. Väsentligt är också att man genom att lova en omfattande analys har lyckats skapa en majoritet i Sveriges riksdag.

Nu erkänner ju också handelsministern om igen att basdokumentet var känt. Sedan har man bara filat litet på det och lagt till litet, och därefter påstår man att man har fått en del framtidsplaner – man redovisar dock inte närmare vilka. Man lägger fram dokument från IDB:s årsmöte som man tydligen inte har studerat närmare, och på denna grundval försöker man hävda att man uppfyllt näringsutskottets krav på en grundläggande ny analys och utvärdering. Det är det som jag tycker är snudd på förolämpning mot Sveriges riksdag!

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Kritik från u-landsvärlden mot Sveriges inträde i IDB var faktiskt en av de sex punkter som spelade en betydelsefull roll i Per Gahrtons inlägg, när den här frågan diskuterades i våras. Det skulle, enligt herr Gahrton, skada Sverige alldeles förskräckligt om Sverige gick med. Vi skulle knappast kunna fortsätta att exportera till andra u-länder på grund av irritation mot Sverige på den här punkten.

Slutligen vill jag, herr talman, säga att anledningen till att jag förde fotbolls-VM i Argentina på tal var den att trots att frågorna, som herr Gahrton helt riktigt framhållit, i själva verket är ytterst olikartade är herr Gahrtons artikel formulerad på ett mycket generellt sätt. Hela tiden talas det om hur solidaritetsaktioner skall vara utformade, och även i våras talade herr Gahrton om utformningen av solidaritetsaktioner. I tidningsartikeln skrev herr Gahrton att enstaka bojkottkrav knappast är rimliga, om de inte utgör en del av en helhetssyn som siktar till totalbojkott. Herr Gahrton påpekade att kraven i detta sammanhang inte är dessa. Och det är de inte heller när det t. ex. gäller Östeuropa, som också det var ett argument.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! Visst fanns det generella uttalanden i min artikel i Dagens Nyheter.

Jag skall inte i detalj gå in på den artikeln utan bara konstatera en mycket enkel sak när det gäller förhandlingar och uppläggning av förhandlingar, nämligen att om man vill åstadkomma någonting vid förhandlingar är det ganska naturligt att man ställer kraven, innan man

har lämnat sina styrkepositioner. I det här fallet gäller det ett svenskt medlemskap i IDB. Vi var, om det nu ligger någon kraft i det, beredda att gå med. Vill vi ställa krav med verkligt eftertryck, skall vi naturligtvis göra det på förhand och därvid försöka vinna gehör från vissa medlemsstater för åsikten att det är rimliga krav. Vi skall inte först gå med för att sedan försöka påverka. Har man mycket starka krav på en internationell organisation som man vill bli medlem i, måste det vara rimligt att man först ställer kraven.

Beträffande EG följde vi lyckligtvis inte den policy som handelsministern tillämpar i det här fallet. Det fanns många som hävdade att vi borde ha gjort det – kanske också handelsministern, i varje fall vissa av hans partivänner. Man ville göra på ungefär samma sätt, alltså först gå med för att sedan försöka ändra allting inifrån.

Jag tycker att Sveriges oberoende internationellt och Sveriges frihandelsprinciper i det här sammanhanget är alldeles för viktiga för att man skall spela med dem på detta sätt. Det var också mitt huvudargument i debatten i våras.

Men min interpellation gäller som sagt inte det som var sakfrågan den gången, utan den gäller hur regeringen redovisar sitt fögderi för riksdagen. Jag tycker att det skett på ett otillfredsställande sätt och förutsätter att det blir bättre i budgetpropositionen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1977/78:67 till justitieutskottet

§ 7 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1977/78:75 till näringsutskottet

1977/78:76 till jordbruksutskottet

1977/78:77–79 till skatteutskottet

1977/78:80 och 81 till trafikutskottet

1977/78:82 till utbildningsutskottet

1977/78:83 och 84 till jordbruksutskottet

§ 8 Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkande 1977/78:11

Lagutskottets betänkanden 1977/78:5 och 7

Utrikesutskottets betänkande 1977/78:1

Socialutskottets betänkande 1977/78:8

Kulturutskottets betänkanden 1977/78:7–12

Jordbruksutskottets betänkanden 1977/78:6 och 7

Näringsutskottets betänkanden 1977/78:12 och 13

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1977/78:6, 8 och 9

§ 9 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställningar 1977/78:74 och 75

§ 10 Anmäldes och bordlades
Proposition
1977/78:53 om upphävande av lagen (1931:110) om upplagshus och upp-
lagsbevis, m. m.

§ 11 Anmäldes och bordlades
Skatteutskottets betänkande
1977/78:12 med anledning av propositionen 1977/78:26 om inskränkt
skattskyldighet för Stiftelsen Industriellt Utvecklingscentrum i övre
Norrland, m. m.

Socialförsäkringsutskottets betänkanden
1977/78:5 med anledning av motioner om en enhetlig tandvårdsersätt-
ning m. m.
1977/78:6 med anledning av motion om resekostnader för gymnasieelever
m. fl.
1977/78:7 med anledning av motion om rätt till studiemedel i vissa fall

§ 12 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kam-
markansliet

den 18 november

1977/78:76 av *Margot Håkansson* (fp) till statsrådet Ingegerd Troedsson
om arbete med joniserande strålning:

I dag finns det inga bestämmelser eller kompetenskrav för dem som
utför undersökningar med joniserande strålning.

Det är klinikchefen vid resp. röntgenavdelning som är ansvarig för
att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande strålskyddsföreskrifter.

På många sjukstugor och läkarstationer ute i landet finns ingen utbildad
personal som utför undersökningarna, och 10–15 omtagningar av en rönt-
genbild är inte ovanligt.

Men även på alltför många av våra stora sjukhus tillåter man i dag
att utbildad personal utför röntgenundersökningar, vilka utsätter män-
niskor för otillbörligt höga stråldoser genom att man har ofullständiga
kunskaper om både apparaturens funktion och strålningsriskerna.

Bl. a. utsätts barn och gravida kvinnor för alldeles för höga stråldoser
och ammande kvinnor tillåts genomgå isotopundersökningar.

Man måste därför verkligen ifrågasätta om människor skall behöva

utsättas för strålningsrisker vid undersökningar och behandlingar med joniserande strålning med de faror för genetiska skador eller leukemi som det kan medföra.

Röntgensjuksköterskor och medicinsk-tekniska assistenter har utbildning för sina arbetsuppgifter, även om man anser att vidareutbildning i t. ex. isotoplära krävs. Men i alltför hög grad får personal som saknar utbildning utföra undersökningar med strålningsrisker. Hur farlig är egentligen viss verksamhet inom hälso- och sjukvården?

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till statsrådet Troedsson få ställa följande frågor:

1. Vilka krav skall ställas på personals utbildning innan man får arbeta med undersökningar vilka innebär strålningsrisker med joniserande strålning?

2. Har statsrådet Troedsson för avsikt att utfärda kompetensregler för personal som arbetar med joniserande strålning?

den 21 november

1977/78:77 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utbildningsministern om planerna på ett s. k. högrisklaboratorium vid Uppsala universitet:

För ett par veckor sedan kom det till allmänhetens kännedom att det planeras att ett s. k. högrisklaboratorium skall byggas vid Uppsala universitet. Det är en anläggning som experimenterar med förändringar av arvsmassan genom att manipulera generna, dvs. förändra dessa bärare av ärftliga egenskaper så att nya och tidigare okända egenskaper kan framkallas hos levande organismer. Syftet med denna forskning är i och för sig tänkt som en hjälp åt mänskligheten och en förbättring av levnadsvillkoren. Det rör sig framför allt om att framställa bakterier med nya egenskaper som kan användas vid växtodling, bekämpning av miljöfarliga ämnen m. m.

Riskerna vid denna typ av forskning är emellertid mycket stora – därav benämningen på det tänkta laboratoriet. De består framför allt däri, att bakterier med manipulerade arvsanlag kan komma utanför laboratoriemiljön och föröka sig fritt. Konsekvenserna kan inte överblickas. Frånsett detta uppenbara faktum kan det diskuteras om denna typ av forskning, alldeles oavsett dess tänkta positiva effekter, bör tillåtas. Steget från att manipulera arvsanlagen hos lägre organismer till att göra det även på annat levande, också människor, är inte långt. Är detta nödvändigt eller ens önskvärt?

På det rent praktiska planet har också förberedelserna för en etablering av det tänkta laboratoriet skett helt utanför de kommunala myndigheternas kontroll. Ansvariga kommunalpolitiker i Uppsala togs med fullkomlig överraskning när planerna blev offentliga. Något inflytande har givetvis inte heller invånarna i området haft – de som i första hand skulle utsättas för en eventuell påverkan från det planerade laboratoriet.

Mot bakgrund av det framförda vill jag fråga utbildningsministern:
Anser utbildningsministern att en forskning av det nämnda slaget är
nödvändig i Sverige?

Bör inte regionala och kommunala myndigheter beredas tillfälle att
delta i förberedelsearbetet när det gäller en etablering av det här slaget?

Är utbildningsministern villig att medverka till att det planerade bygget
av ett högrisklaboratorium i Uppsala stoppas?

§ 13 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 21 november

1977/78:154 av *Birgitta Hambraeus* (c) till utbildningsministern om bevarande av kulturhistoriskt värdefulla byggnader:

Trots att alla är överens om att kulturhistoriskt värdefulla hus måste bevaras och trots byggnadsminneslagen och riksantikvarieämbetets önskan att leva upp till dess ambitioner, rivs fortfarande gamla hus av unikt värde i vårt land.

Allmänheten är i regel på bevarandeintressets sida, och dess valda representanter finner sig ofta vara i en situation där de låst sig för rivning på bristfälligt beslutsunderlag och sedan har svårt att ändra ståndpunkt.

Riksantikvarieämbetet saknar medel och befogenheter att hindra rivning.

I Falun befinner sig den s. k. Geislerska gården inför ett omedelbart rivningshot, trots att riksantikvarieämbetet, länsantikvarien, kultur- nämnden, Dalarnas museum, Sveriges arkitektmuseum och landets teknikhistoriske nestor, tekn. och fil. dr Torsten Althin, bekräftar byggnadens unika karaktär, dess person- och kulturhistoriska värde och dess betydelse för stadsbilden.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till utbildningsministern få rikta följande fråga:

Är utbildningsministern beredd vidta skyndsamma åtgärder för att ge riksantikvarieämbetet resurser och befogenheter för att kunna leva upp till byggnadsminneslagens ambitioner?

1977/78:155 av *Per-Olof Strindberg* (m) till utbildningsministern om bestämmelserna för intagning till läkarutbildning:

Årets intagning till läkarutbildningen har genom de nya intagningsbestämmelserna bl. a. inneburit att genomsnittsåldern för de intagna ökat från 21 år höstterminen 1976 till 27 år höstterminen 1977. Genomsnittsåldern för sökande med behörighet på grundval av ålder och arbetslivserfarenhet var 41 år.

Avser statsrådet att vidta åtgärder för att i framtiden förebygga att elever med alltför hög ålder antas till läkarutbildningen och i så fall vilka?

Nr 31

Måndagen den
21 november 1977

---

*Meddelande om
frågor*

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 16.20

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert